

Krzysztof Rokiciński

KONCEPCJE TRANSFORMACJI SIŁ MORSKICH NIEMIEC W KONTEKŚCIE WYZWAŃ XXI WIEKU

STRESZCZENIE

W artykule przedstawione zostały koncepcje wykorzystania, organizacji i wyposażenia sił morskich Niemiec w funkcji teraźniejszych oraz perspektywicznych zadań. Dokonano analizy kierunków oraz koncepcji ich transformacji w aspekcie sytuacji politycznej, ekonomicznej i militarnej. Rozważania przeprowadzono przede wszystkim pod kątem zagadnień związanych z obszarem mórz i oceanów oraz rejonów do nich przyległych.

WSTĘP

Po rozpadzie bipolarnego świata zmienił się nie tylko rozkład sił politycznych, ale także ekonomicznych, militarnych, idei, kultury itd. Pociągnęło to za sobą znaczne zmiany w konfiguracji powiązań międzynarodowych. Dotychczasowe uległy większym lub mniejszym zmianom w funkcji celów narodowych, koalicyjnych i sojuszniczych. Jest to proces jak najbardziej normalny, a jego cel to uzyskanie najkorzystniejszej pozycji na arenie międzynarodowej.

Wskazane wydaje się więc dokonanie analizy kierunków działalności politycznej, której pochodną jest miejsce i rola czynnika militarnego, a w kontekście niniejszego artykułu – sił morskich. Jest to niezwykle istotne, gdyż proces globalizacji umożliwia tylko pojedynczym państwom samodzielne osiągnięcie swoich celów, a pozostałe muszą czynić to w powiązaniu z innymi elementami prawa międzynarodowego (państwa, koalicje, sojusze, pakt, organizacje itp.).

Interesującym przykładem rozwiązań w zakresie sił morskich są Niemcy, jeden z największych sąsiadów Rzeczypospolitej Polskiej (RP). Analizując pragmatycznie powiązania polsko-niemieckie, należy stwierdzić, iż oba państwa powiązane są ze sobą siecią wielu zależności politycznych, ekonomicznych i militarnych, na które obie strony są po prostu skazane. Istnieje pomiędzy nimi różnica w zakresie

możliwości ekonomicznych i politycznych, a tym samym znaczenia na arenie międzynarodowej. Uogólniając, można jednak stwierdzić, że takie samo położenie geograficzno-polityczne (region Morza Bałtyckiego) pozwala na postawienie tezy, iż przyjęte w Niemczech rozwiązania w sferze militarnej mogą być interesującym przyczynkiem do bezpośredniego przeniesienia wybranych zagadnień na grunt Polski (także Marynarki Wojennej RP). Czynnikiem temu sprzyjającym jest szeroka dyskusja prowadzona w Niemczech na temat transformacji sił zbrojnych w funkcji dostosowania do wyzwań współczesności i przyszłości.

IMPLIKACJE POLITYCZNE I EKONOMICZNE

Przede wszystkim należy zastanowić się, czy Niemcy rzeczywiście zmieniają swoją politykę międzynarodową, a jeśli tak – to jakie są tego przyczyny i cele. Umożliwi to umocowanie zarówno priorytetów, jak i zadań sił morskich oraz określenie tendencji ich strategicznego rozwoju w funkcji polityki tego państwa. Podkreślić trzeba, że swoją pozycję Niemcy budują bardzo powoli, ale niezwykle konsekwentnie. Analizując współczesną sytuację Niemiec w funkcji ich interesów politycznych, a także nie mniej istotnych – ekonomicznych, można postawić tezę, iż jest to proces naturalny, mający na celu zabezpieczenie interesów narodowych. Ostatnie wydarzenia na arenie międzynarodowej wyraźnie wskazują, że państwo to szuka swojego miejsca w świecie, ostrożnie i pragmatycznie badając reakcje na swe poczynania. Dobrym przykładem jest akces wejścia, jako stały członek, do Rady Bezpieczeństwa ONZ (z prawem weta). To bardzo wyraźny sygnał informujący o chęci zajęcia poczesnego miejsca w polityce światowej. Przede wszystkim widoczne jest powolne odzyskiwanie statusu jednego z najbardziej znaczących państw świata pod względem politycznym i ekonomicznym. Znakomicie ilustruje to rola, jaką Niemcy odgrywają wraz z Francją w Unii Europejskiej (UE), gdzie tandem ów zwany jest inaczej lokomotywą. Działalność w ramach UE nie wyczerpuje jednak aspiracji Niemiec, które chcą wyjść poza obszar Europy.

W aspekcie polityki Niemcy w ostatnim okresie wielokrotnie sygnalizowały chęć zmiany swojego statusu w zakresie oddziaływania na sytuację międzynarodową. Najbardziej transparentnym przykładem jest opozycja wobec interwencji koalicji pod przewodnictwem USA w Iraku¹. Niemcy po raz pierwszy od zakończenia II wojny światowej pokazali Amerykanom swoją stanowczość i można ten moment

---

¹ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten und Schlussfolgerungen. Die Sicherheitspolitischen Rahmenbedingungen der Bundesrepublik Deutschland*, „Marineforum”, 2004, Nr 1/2, S. 4.

uznać za początek oficjalnego procesu usamodzielniania się. Kontynuacją tej tendencji jest wyraźnie antyamerykańska wypowiedź kanclerza G. Schrödera dotycząca stosunków USA i UE wygłoszona w Monachium w lutym 2005 roku².

Należy również podkreślić, że Niemcy reprezentują europejskie podejście do polityki światowej. Europa stawia przede wszystkim na pozamilitarne sposoby zapobiegania i rozwiązywania konfliktów światowych.

Różnice w sposobie podejścia i mentalności USA i Starego Kontynentu niech zilustrują poniższe cytaty:

„(...) Europejczycy podejmują się bardziej delikatnych zadań, a Amerykanie [biorą na siebie – przyp. K.R.] te twardsze”³ bądź też „(...) Europejczycy pochodzą od Wenus, a Amerykanie od Marsa”⁴.

Wynika to nie tylko z poprzednio wspomnianej mentalności europejskiej, ale także z tak prozaicznej przyczyny, jaką jest jej słabość militarna. Tym samym najważniejszymi narzędziami oddziaływania na sytuację zewnętrzną są na razie przede wszystkim zrównoważona polityka zagraniczna i agresywna ekonomia. Nie wyklucza to naturalnie czynnika militarnego, ale istotne są tu zagadnienia celu i formy wykorzystania sił w aspekcie posiadanego potencjału oraz powiązań polityczno-ekonomicznych.

W takiej właśnie sytuacji są obecnie Niemcy. Jednak jeżeli ich rozpęd polityczny i ekonomiczny będzie się utrzymywał co najmniej na tym samym poziomie, należy sądzić, że adekwatnie do tego widoczne będzie zwiększenie udziału w polityce międzynarodowej. Trzeba podkreślić, iż w zakresie ekonomicznym, aby utrzymać obecny stan gospodarki i nadal ją rozwijać, Niemcy muszą zapewnić sobie stały dopływ surowców, w tym strategicznych (energetycznych), których praktycznie nie posiadają. Tym samym pierwszorzędnym celem ich działań jest wpływ na politykę światową w celu zabezpieczenia źródeł surowców, a także ochrony ich transportu (z uwzględnieniem wypadku morskiego). Znaczenie obszarów morskich dla Niemiec ze względów ekonomicznych jest więc kapitalne.

Pochodną omówionych determinantów jest w Niemczech intensywne dyskusja dotycząca narzędzi militarnych, za pomocą których należy zabezpieczyć swoje

---

² R. Sołtyk, *Trzeba więcej rozmawiać z USA*, „Gazeta Wyborcza” z 17 lutego 2005 roku, s. 9.

³ J. Lindley-French, *The ties that bind*, „NATO Review”, 2003, autumn.

⁴ R. Kagan, *Of Paradise and Power. America and Europe in the New World Order*, New York 2003.

interesy na morzu. Zostało to przedstawione w poniższych rozważaniach w aspekcie miejsca i roli sił morskich w tym procesie.

KIERUNKI TRANSFORMACJI SIŁ MORSKICH

Obecnie trwa w Niemczech, bardziej lub mniej medialna, dyskusja dotycząca miejsca i roli sił zbrojnych (w tym morskich) w dzisiejszej sytuacji politycznej. Wydaje się, że decyzje, które zostaną teraz podjęte, zaważą na dalszym rozwoju i zdecydują o ich kształcie oraz zadaniach na co najmniej kilka najbliższych dekad. Wynika to z faktu, iż budżet obronny ulega ciągłemu zmniejszeniu, i jest to relatywnie stała tendencja. Tym samym rozwiązania przyjęte obecnie będą musiały stosunkowo długo funkcjonować z braku środków na kosztowną reorganizację sił zbrojnych.

Rozpad bipolarnego świata spowodował, że znikły praktycznie zagrożenia dla Niemiec w postaci utraty suwerenności czy bezpośredniego ataku na ich terytorium⁵. Z analizy źródeł niemieckich wynika, iż obecnie na dalszy plan zeszyły zagadnienia związane z obroną obszarów morskich przed przeciwnikiem symetrycznym. Podkreśla się przede wszystkim konieczność sprostania nowym zagrożeniom, określanym ogólnie jako asymetryczne⁶. Dotychczas siły zbrojne budowane były w oparciu o założenie, iż hipotetyczny konflikt (w kontekście konfrontacji „Wschód – Zachód”) odbędzie się w postaci frontalnego starcia dwóch stron. W obecnej sytuacji, przede wszystkim z racji pojawienia się przeciwnika ponadpaństwowego (ang. *non-state-actors*)⁷, kierunek konfrontacji zmienił się na „Północ – Południe”, wraz z jego formami i metodami prowadzenia.

Niezbędna jest więc, bardzo mocno podkreślana w Niemczech, transformacja sił morskich, tak aby dostosować ich możliwości do nowych uwarunkowań, przede wszystkim w funkcji celów politycznych.

Potwierdzeniem tego jest wypowiedź dowódcy Bundeswehry (Generalinspekteur der Bundeswehr) z 4 listopada 2003 roku:

---

⁵ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 3.

⁶ H. Münkler, *Die neuen Kriege*, Reinbeck b. Hamburg, 2003; H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 4.

⁷ Jeden z autorów bardzo obrazowo określił to nawet, jako „prywatyzację wojny”. Por. H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 4.

„Musimy odpowiedzieć jasno na pytanie: Jakie mają być nasze siły zbrojne w aspekcie [światowych – przyp. K.R.] zmian w zakresie bezpieczeństwa. To według mnie zasadnicze pytanie! (...) musimy zdecydować, jakie mają być środki zapobiegania zagrożeniom XXI wieku. Musimy zdefiniować, jakie elementy sił zbrojnych zachować. Musimy zdefiniować wreszcie poziom ambicji narodowych [w oryginale: *level of ambition* – przyp. K.R.]”⁸

oraz wstęp do artykułu jednego z teoretyków niemieckich Jürgena Mannhardta⁹:

„Bundeswehra znajduje się w fazie przeorientowania i transformacji. Celem tego jest optymalizacja sił zbrojnych do przyszłych przewidywanych zadań. (...) Jest to ważne dla Deutsche Marine¹⁰, która musi się dostosować do nowego wachlarza zadań”¹¹.

Analizując literaturę, przede wszystkim niemiecką, główne kierunki transformacji można określić w następujący sposób:

- dostosowanie się do prowadzenia działań przede wszystkim w ramach zespołów międzynarodowych;
- uzyskanie interoperacyjności poprzez dopasowanie do siebie narodowych i sojusznicznych systemów dowodzenia oraz środków walki;
- zwiększenie i udoskonalenie sił oraz środków zdobywania informacji (samoloty patrolowe, pokładowe bezpilotowe środki latające, okręty rozpoznawcze i podwodne, pływonurkowie bojowi);
- w zakresie potencjału sił – przejście z „ilości w jakość”.

ZADANIA SIŁ MORSKICH

Duże znaczenie na współczesnym polu walki przypisuje się walce z zagrożeniami asymetrycznymi. Według poglądów niemieckich zagrożenie nimi na terytorium kraju jest obecnie tylko symboliczne i raczej można się spodziewać jedynie

---

⁸ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 6.

⁹ Do 2001 roku wykładowca w Akademii Dowodzenia Bundeswehry w Hamburgu, a następnie kierownik Referatu Dowodzenia Siłami Morskimi (BMVgFü III 2) zajmującego się zagadnieniami operacyjnymi. Autor licznych regulaminów, instrukcji oraz artykułów.

¹⁰ Obecna nazwa niemieckich sił morskich używana zamiast Bundesmarine.

¹¹ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag im Aufgabenspektrum der Bundeswehr. Konzeptionelle Vorstellungen, Fähigkeiten und Perspektiven*, „Soldat und Technik”, 2004, Nr 4, S. 47.

pojedynczych aktów terroru¹². Dowodzi to, że zasadniczą koncepcją ich zwalczania i zapobiegania im są działania w rejonach oddalonych, czyli likwidowanie ich w zarodku lub uniemożliwianie rozprzestrzeniania się.

Tezę tę potwierdza wypowiedź dowódcy Deutsche Marine wiceadmirala L. Feldta:

„Rozumiemy morze [tzn. jego znaczenie – przyp. K.R.] (...) przede wszystkim w kontekście naszego bezpieczeństwa. (...) Kto ma panowanie na morzu, ten decyduje, kiedy i gdzie użyje sił, i zachowuje cały czas inicjatywę. Kto myśli o bezpieczeństwie naszego kraju, musi mieć na uwadze, że właśnie tam [w obecnej sytuacji w rejonach oddalonych, gdzie znajdują się punkty zapalne – przyp. K.R.] można najbardziej zagrożeniom przeciwdziałać. W tym zakresie siły morskie są najbardziej do tych działań predestynowane. Oprócz tego, iż są one niezwykle mobilne, oferują całą paletę form działań prowadzonych samodzielnie i w operacjach połączonych, w ramach sił narodowych i międzynarodowych”¹³.

Podobnie wypowiada się cytowany poprzednio J. Mannhardt:

„Zapobieganie i gaszenie kryzysów międzynarodowych, włączając w to walkę z międzynarodowym terroryzmem, składa się na obecne i perspektywiczne spektrum zadań sił zbrojnych. Te zagrożenia są realnością dla sił morskich na następne lata. Dlatego będą stanowiły centralny punkt w planowaniu ich zadań i rozwoju na przyszłość”¹⁴.

Analizując materiały źródłowe, można stwierdzić, iż obecne i perspektywiczne zadania sił morskich Niemiec należy rozpatrywać w dwóch kontekstach – rejonu i rodzaju działań.

W kontekście rejonu dzieli się je na wody narodowe i należące do sojuszników oraz oddalone¹⁵. Te z kolei należy rozpatrywać jako morze pełne i rejony przybrzeżne (litoralne).

Zadania sił morskich Niemiec w rejonach oddalonych to¹⁶:

- ochrona transportów ludzi i materiałów w rejony kryzysów;
- ochrona i kontrola linii żeglugowych (w tym przepływu ludzi i towarów);

¹² H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 4; J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 47.

¹³ L. Feldt, *Führung von Streitkräften im Frieden. Beispiel Deutsche Marine*, „Soldat und Technik”, 2004, Nr 1, S. 52.

¹⁴ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 47.

¹⁵ L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 48.

¹⁶ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 48.

- kontrola obszaru działań połączonych (ang. *Joint Operations Area*), aż do linii brzegowej – występuje podczas prowadzenia działań wspólnie z innymi komponentami sił w ramach operacji połączonych, w celu zapewnienia im efektywnego wsparcia;
- zapobieganie nielegalnemu transportowi (prolifracji) broni masowego rażenia.

Zadania sił morskich Niemiec w rejonach litoralnych określa się w następujący sposób¹⁷:

- ochrona i współdziałanie z zaprzyjaźnionymi¹⁸ państwami w ochronie suwerenności państwa (własnej i sojusznika);
- ochrona zasobów naturalnych;
- obrona przed terroryzmem;
- konsekwentna prezentacja bandery;
- stała gotowość do działania;
- synergia¹⁹ wszystkich instrumentów państwa dla zapewnienia bezpieczeństwa.

Dużą uwagę zwraca się na zapobieganie i zwalczanie zagrożeń asymetrycznych (terroryzmu, nielegalnej imigracji, zorganizowanej przestępczości oraz proliferacji broni masowego rażenia)²⁰.

Wydawać by się mogło, że tak egzotyczny dla wód europejskich rodzaj zagrożenia asymetrycznego, jakim jest piractwo, nie może stanowić przedmiotu rozważań w kontekście Niemiec. Głównym obszarem, gdzie ono występuje, jest przecież przede wszystkim rejon Indonezji, a więc znacząco oddalony od Niemiec. Jednak analizując głębiej problem, okazuje się, iż jest to jedna z najważniejszych morskich linii komunikacyjnych Niemiec i członków UE. Transportowane są tędy towary do tak strategicznych partnerów, jak Japonia i Chiny. Ponadto duży udział w ubezpieczeniach morskich mają banki niemieckie i sytuacja ta przynosi im wymierne straty²¹.

---

¹⁷ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 3; J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 48.

¹⁸ Niemieckiego wyrazu *befreundeten* nie można przetłumaczyć dosłownie: oznacza on nie tylko siły morskie Sojuszu, ale także zaprzyjaźnionych państw. Autor postanowił używać dalej przyjętego określenia w tym kontekście. Ponadto w zależności od kontekstu używa się także określeń – sojusznicy (niem. *Verbündete*) i partnerzy (niem. *Partner*).

¹⁹ Współdziałanie wszystkich elementów przynosi większy efekt niż suma ich odosobnionych działań.

²⁰ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 3.

²¹ M. Stehr, *Piraten und Terroristen. Die Befugnisse der Deutschen Marine*, „Marineforum”, 2004, Nr 3, S. 18 – 20; H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 5.

Poczesne miejsce w zakresie zagrożeń asymetrycznych zajmuje obrona oraz zapobieganie aktom terroru, gdyż w Niemczech istnieją duże obawy przed powtórzeniem się na ich terytorium ataku podobnego do zamachu na World Trade Center w Nowym Jorku we wrześniu 2001 roku. Natomiast w umysłach oficerów sił morskich nadal żywy jest atak na amerykański niszczyciel USS „Cole” w Adenie.

Działając w rejonach oddalonych (przede wszystkim na obszarach litoralnych), Niemcy obawiają się powtórzenia podobnego przypadku w odniesieniu do własnych okrętów.

W celu zapobieżenia takim zdarzeniom planuje się stworzenie specjalnych sił (wraz ze środkami), które zapewniłyby bezpieczeństwo na wodach litoralnych, redach, portach, bazach itp.²² Określane są one jako morskie siły ochronne (MSK – Maritimer Schutzkräfte), a tworzą je następujące elementy:

- pływaki bojowe;
- pododdziały wartownicze;
- patrolowe i specjalne jednostki pływające.

Oryginalną niemiecką koncepcją w tym zakresie jest jednostka pływająca przeznaczona przede wszystkim do zwalczania zagrożeń asymetrycznych, określana roboczo jako SAWS (Seabased Asymmetric Warfare Ship – okręt wojny asymetrycznej)²³. Ma być ona przeznaczona do działań w rejonach litoralnych i wchodzić w skład obrony antyterrorystycznej zespołów okrętów (AT / FP – Anti-Terrorism / Force Protection) oraz innych sił (wydaje się, że przede wszystkim o charakterze militarno-policyjnym).

Wobec braku bezpośredniego zagrożenia dla suwerenności państwa, w celu wypełnienia zadań z zakresu bezpieczeństwa na wodach terytorialnych i wyłącznej strefy ekonomicznej (EEZ – Exclusive Economic Zone) w Niemczech stawia się na współpracę z innymi organami, przede wszystkim dla zapewnienia:

- egzekwowania prawa;
- ochrony przed zagrożeniami asymetrycznymi;
- bezpieczeństwa ekologicznego (rozlewy ropy itp.);
- prowadzenia akcji ratowniczych w ramach SAR (Search and Rescue).

---

²² J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 50.

²³ K.-O. Sadler, *Seabased Asymmetric Warfare Ships (SAWS). Ein Kampfschiff zur Abwehr asymmetrischer Bedrohungen auf See*, „Marineforum”, 2004, Nr 5.

Na wodach terytorialnych i w wyłącznej strefie ekonomicznej Niemiec dużą wagę przykładają się do organizacji współdziałania z pozamilitarnymi elementami państwa, jak np. policją (w tym policją wodną – Wasserpolizei), strażą graniczną (Grenschutz, Küstenwache) czy służbą celną (Zollamt). Ma to spotęgować możliwości w zakresie zwalczania i zapobiegania zagrożeniom asymetrycznym nie tylko przez fizyczne zwiększenie liczby sił i środków, ale także racjonalne ich wykorzystanie²⁴.

Z powyższego wyraźnie wynika, że perspektywnym obszarem działań niemieckich sił morskich nie stanie się Morze Bałtyckie, a rejony, w których będą zabezpieczane interesy narodowe oraz sojusznicze (koalicyjne). Analizując okres od zjednoczenia Niemiec, można zauważyć coraz bardziej intensywne wychodzenie ich sił morskich na oceany. Nie są to już spektakularne rejsy, obliczone na efekt propagandowy i ekonomiczny, jak np. do Republiki Południowej Afryki, Indonezji itd.²⁵ Niemieckie siły morskie uczestniczyły lub uczestniczą obecnie w długotrwałych operacjach na Morzu Śródziemnym i Morzu Czerwonym oraz w południowo-zachodniej części Oceanu Indyjskiego²⁶, co jest probierzem ich możliwości oraz sygnałem chęci stałej obecności w różnych, często znacznie oddalonych od kraju, częściach świata.

W ramach operacji „Enduring Freedom” okręty niemieckie wchodziły między innymi w skład zespołu uderzeniowego 150 (Task Force 150), którego zadaniem jest kontrola żeglugi we wschodniej części Oceanu Indyjskiego. Należy podkreślić, że od rozpoczęcia operacji w styczniu 2002 roku ogółem przez pokłady niemieckich okrętów przewinęło się blisko 6000 oficerów i marynarzy, co daje pogląd na liczbę doskonale wyszkolonych w działaniu kadr. Potwierdzeniem tego niech będzie liczba zatrzymanych jednostek. W tym okresie skontrolowano ponad 15 000 jednostek cywilnych, a około 100 poddano gruntownemu przeszukaniu²⁷.

Rejony stałej i okresowej obecności sił morskich Niemiec na świecie przedstawiono na rysunku 1.

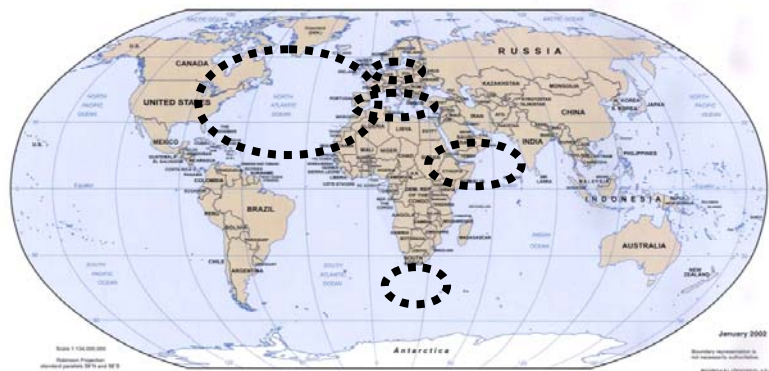
---

²⁴ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 53.

²⁵ K. Rokiciński, *Kriegsschiffbesuche und Rüstungsbeziehungen – Möglichkeiten und Grenzen. Führungsakademie der Bundeswehr*, Hamburg 2002.

²⁶ L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 49.

²⁷ *Operation ENDURING FREEDOM*, „Soldat und Technik”, 2004, Nr 2, S. 51.

Rys 1. Rejony stałej i okresowej obecności sił morskich Niemiec na świecie na początku XXI wieku

WSPÓLPRACA MIĘDZYNARODOWA

Można postawić tezę, że w porównaniu z potęgami morskimi współczesnego świata, jak USA, Rosja, Wielka Brytania i Francja, potencjał uderzeniowy sił morskich Niemiec nie jest imponujący. Tym samym istnieje konieczność, w ramach angażowania się w działania poza terytorium kraju, współpracy z siłami morskimi innych państw. Obejmuje to przede wszystkim operacje ewakuacyjne i pomocy podczas klęsk, które wymagają – i w najbliższej przyszłości będą wymagały – współpracy z zaprzyjaźnionymi siłami morskimi, gdyż ocenia się, że Niemcy samodzielnie takich przedsięwzięć przeprowadzić nie będą w stanie²⁸. W chwili obecnej brak możliwości prowadzenia samodzielnych działań powoduje, że w roku około 75% przedsięwzięć sił morskich Niemiec jest wykonywana w ramach działań sojusznicznych. Odbywa się to przede wszystkim w ramach NATO, gdyż jest ono po-mostem łączącym USA i UE (w tym Niemcy jako jeden z głównych jego filarów). Ponadto pozwala ono ominąć nieporozumienia pomiędzy jego członkami, przedstawione już poprzednio w implikacjach politycznych. Bez wątpienia NATO gwarantuje stabilność ładu światowego i tylko pragmatyczne zachowanie współpracy transatlantycznej może utrzymać to *status quo*²⁹, czego manifestacją było utworzenie

²⁸ Mannhardt J., *Der Maritime Beitrag...*, S. 48.

²⁹ *NATO in the 21st century*, Brussels 2003; *The Prague Summit and NATO's Transformation*, Brussels 2003.

15 października 2003 roku pierwszego związku sił szybkiego reagowania (NRF – NATO Response Force)³⁰.

Transport morski uważany jest za równie ważny jak powietrzny. Siły do tego przeznaczone umożliwiają nie tylko przerzut drogą morską, ale jednostki transportowe stanowią także ruchomą bazę do stacjonowania na nich komponentu lądowego oraz logistyczną dla sił połączonych. Ta ostatnia cecha jest niezwykle istotna w przypadku braku lub zniszczenia infrastruktury portowej.

Doskonałym przykładem jest tu „wysyp” okrętów, których zadaniem, oprócz przewozu drogą morską sił ekspedycyjnych³¹, są zadania z zakresu:

- ewakuacji ludzi z rejonów kryzysów i konfliktów;
- dostarczania pomocy do rejonów dotkniętych wszelkiego rodzaju klęskami (wojny, głód, epidemie i pandemie, klęski żywiołowe, ekologiczne itd.);
- stanowienia bazy logistycznej dla powyższych przedsięwzięć (w tym medycznej).

Wykorzystanie tych jednostek tylko w ramach zespołów narodowych wydaje się mało realne, bo jak na przykład utrzymać w stałej gotowości zespół okrętów do opisanych zadań, jeżeli dysponuje się zaledwie jedną jednostką klasy zaopatrzeniowiec? Oczywiście jest, że w celu natychmiastowej reakcji, czy nawet stałej obecności w określonym rejonie, niezbędna staje się współpraca z innymi siłami morskimi, gdyż wiele z nich jest także w podobnej sytuacji. Pozwala to utrzymać stałą gotowość do działań i liczbę okrętów niezbędną do efektywnego wykonywania zadań.

W odniesieniu do współpracy z innymi niż zaprzyjaźnione siłami morskimi dobrą ilustracją jest wypowiedź ministra obrony Federacji Rosyjskiej Siergieja Iwanowa na konferencji prasowej z dnia 1 grudnia 2003 roku w Brukseli po obradach Rady Rosja – NATO:

„Współpraca pomiędzy Rosją i NATO w sferze wojskowej i technicznej, znacząco popierana przez Francję i Niemcy, jest stosunkowo nowym i potrzebnym trendem”³².

Sami Niemcy również dążą do otwarcia Rosji na Zachód, właśnie dzięki nim³³, co komplikuje perspektywiczną sytuację na Morzu Bałtyckim i być może będzie rzutowało na koncepcje rozwoju MW RP.

---

³⁰ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 4.

³¹ W ramach operacji sił ekspedycyjnych – Expeditionary Operations.

³² S. Babkin, *Joint Actions Plan Approved by Russia NATO*, „Military Parade”, 2004, No 1, p. 17.

³³ H. D. Jopp, *Maritime Abhängigkeiten...*, S. 4.

SKŁAD SIŁ MORSKICH

W kontekście rodzaju działań w rejonach oddalonych siły morskie Niemiec dzielone są na dwie grupy³⁴:

- uderzeniowe (niem. *Eingreifkräfte*);
- stabilizacyjne (niem. *Stabilisierungskräfte*).

Siły uderzeniowe mają być przeznaczone do działań w konfliktach o wysokiej intensywności oraz ograniczonym czasie trwania. Charakteryzować się mają krótkim czasem przygotowania do działań i wysoką mobilnością. W literaturze niemieckiej sugeruje się, iż połączone siły tej grupy powinny liczyć około 35 000 żołnierzy. Podstawę komponentu morskiego mają tworzyć fregaty typu 123 i 124, korwety typu 130 oraz okręty podwodne typu 212. Jak z powyższego wynika, siły te obejmą najnowsze konstrukcje okrętów (za wyjątkiem nieco starszej, acz jeszcze nieprzestarzałej, fregaty typu 123).

Siły stabilizacyjne mają być przeznaczone do działań w konfliktach o niskiej i średniej intensywności oraz długim czasie trwania. Przewiduje się, że łącznie mogą one liczyć do 70 000 żołnierzy. Komponent morski ma się składać z szerokiego wachlarza okrętów różnych klas. W jego skład wejdą fregaty typu 122 (później także będące w fazie koncepcyjnej typu 125), kutry rakietowe typu 143 A, okręty podwodne typu 206 A, niszczyciele min, trałowce, okręty rozpoznawcze i samoloty patrolowe. Będą one uczestniczyć w operacjach podobnych do „Enduring Freedom” i „Active Endeavour”.

Obydwie grupy mają wspierać pozostające na terenie Niemiec tzw. siły wsparcia (niem. *Unterstützungskräfte*), liczące około 147 000 żołnierzy i 75 000 osób cywilnych.

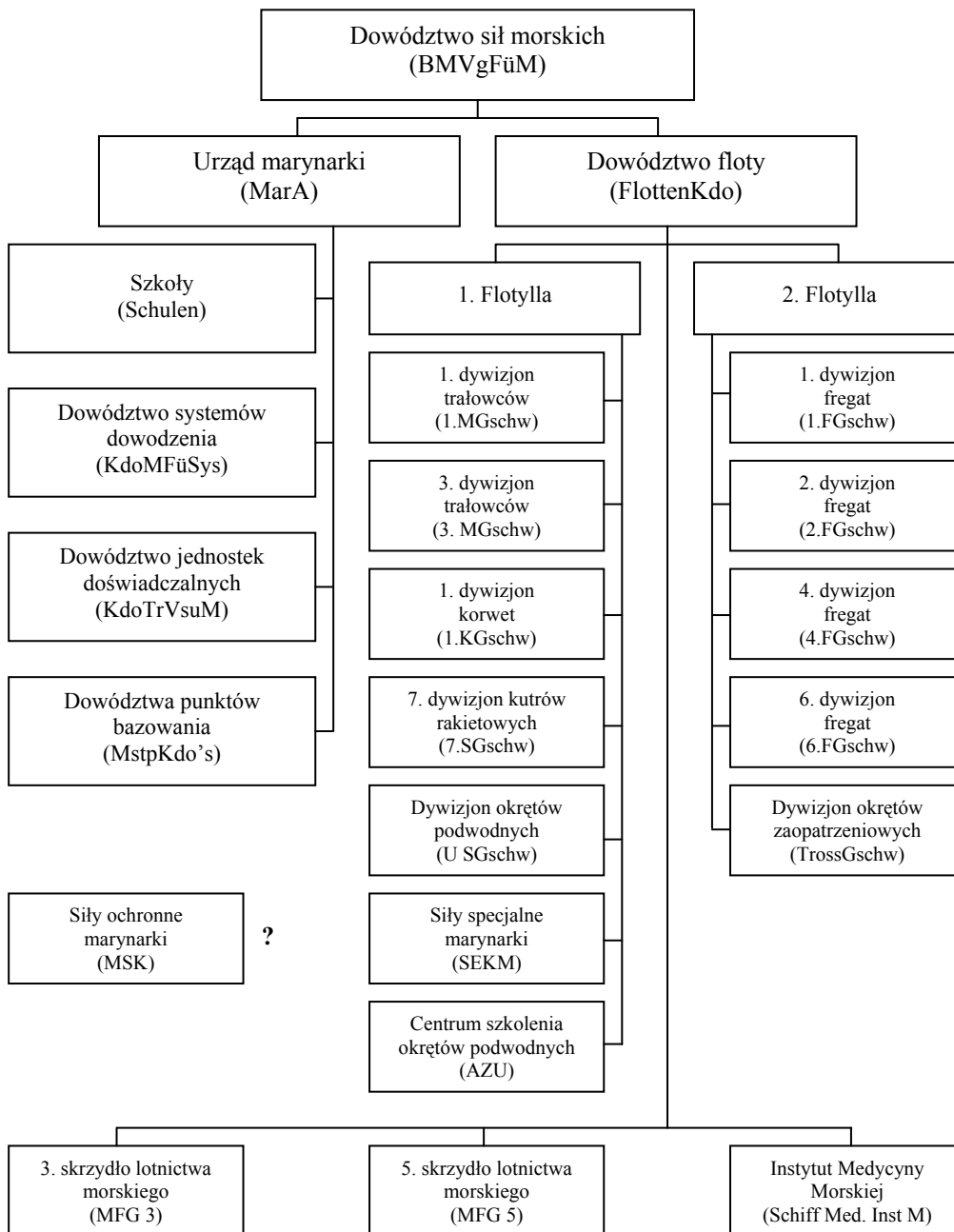
Ważnym elementem jest konieczność utrzymania mobilności sił morskich w ramach operacji połączonych, co ma zapewnić terminowe przerzucenie sił lądowych i ich skuteczne wsparcie w czasie działania w pasie nadmorskim.

W aspekcie liczebności sił można nadmienić, że przewiduje się, iż w 2010 roku stan liczebny sił morskich ma wynosić około 25 200 ludzi³⁵.

Wynika z tego bezpośrednio przyszła struktura sił morskich Niemiec, które mają składać się z dowództwa, dwóch flotylli (w tym jednej wyłącznie z fregatami i okrętami zaopatrzeniowymi) oraz komponentu morskiego. Przewidywaną strukturę sił morskich Niemiec przedstawiono na rysunku 2.

³⁴ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 51 – 52.

³⁵ Tamże, s. 52.

Rys. 2. Przewidywana struktura sił morskich Niemiec (podległość MSK nie jest jeszcze określona w strukturze sił morskich)

Źródło: Mannhardt J., *Der Maritime Beitrag im Aufgabenspektrum der Bundeswehr. Konzeptionelle Vorstellungen, Fähigkeiten und Perspektiven*, „Soldat und Technik”, 2004, Nr 4, S. 52.

WYPOSAŻENIE I UZBROJENIE

Według poglądów niemieckich w operacjach połączonych niezwykle istotne jest stałe wsparcie sił na lądzie środkami okrętowymi³⁶. Obejmuje ono zarówno kierowane pociski raketowe (KPR), artylerię okrętową, jak i lotnictwo pokładowe. Szczególnie intensywne wsparcie ogniowe przewiduje się w pierwszej fazie działań. Skoordynowane zwalczanie celów naziemnych siłami wszystkich komponentów (ang. *Joint Targeting*) jest według poglądów niemieckich znaczącym przyczynkiem do przygotowania i powodzenia operacji na lądzie. W tym zakresie planuje się wykorzystanie KPR RBS 15 Mk 3 w wersji do zwalczania celów naziemnych oraz artylerii okrętowej. W ramach wykorzystania artylerii okrętowej do zwalczania celów brzegowych (określane jako taktyczne wsparcie ogniowe – niem. *Die taktische Kampfunterstützung*, ang. *Joint Fires*)³⁷ odkurzona została koncepcja artylerii dużych kalibrów na okrętach porównywalnych wielkością do fregat. Przeprowadzone zostały już próby zamontowania na fregacie typu 124 (określanej także jako typ „Sachsen”) w gnieździe armaty 76,2 mm OTO Melara modułu z wieżą samobieżnej haubicy 155 mm Panzerhaubitze 2000³⁸. Zastosowanie w działaniu tej koncepcji znacznie przyczyniłoby się do zwiększenia mocy destrukcji uzbrojenia okrętowego, a przede wszystkim zmniejszenia nakładów w porównaniu z KPR.

Wprowadzenie do służby nowych fregat typu 124 zdominowane zostało przede wszystkim koncepcją obrony przed rakietami balistycznymi (ang. *Ballistic Missile Defence*) od strony morza. Obrona ta ma za zadanie stworzenie parasola nad zespołami okrętów w bazach, w pobliżu brzegu, infrastruktury portowej, ważnych obiektów brzegowych itp. Okręty te mają zarówno odpowiednie do tego celu sensory (radary APAR i SMART L), jak i efektory w postaci KPR Standard Missile 2 (SM 2). Jednakże przewiduje się, iż samo uzbrojenie okrętu może nie zapewnić odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa broniomych obiektów. W rejonach litoralnych planuje się więc prowadzenie zintegrowanej obrony przeciwlotniczej (EILV – Erweitern Integrierten Luftverteidigung). Na wiosnę 2004 roku na Krecie w ramach ćwiczenia symulacyjnego JPOW VIII (Joint Projekt Optic Windmil) zostało to zasympulowane w ramach współpracy z elementami obrony przeciwlotniczej sił lądowych oraz KPR typu Patriot. Całość przedsięwzięcia połączona była informacyjnie systemem LINK 16³⁹.

³⁶ E. Rosenkranz, *Zielvereinbarung für die Deutsche Marine*, „Marineforum”, 2003, Nr 11, S. 2.

³⁷ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 50.

³⁸ L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 48.

³⁹ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 50.

Potencjał dowodzenia w siłach morskich Niemiec zapewnia w chwili obecnej dowodzenie małymi operacjami morskimi, jak np. komponentem morskimi sił UE (EU Maritime Component Command – MCC). W zakresie sił okrętowych do dowodzenia zespołami zadaniowymi przeznaczona jest fregata typu 124⁴⁰.

Zasadniczym problemem w zakresie dowodzenia⁴¹ jest fakt, że siły morskie Niemiec przewidywane są do prowadzenia działań nie tylko w ramach zespołów narodowych, ale przede wszystkim międzynarodowych (sojuszniczych i zaprzyjaźnionych). Wiąże się to ściśle z wykorzystaniem uzbrojenia, szczególnie w rejonach oddalonych, gdzie siły zdane są praktycznie na własne środki zdobywania informacji. Istotne jest to zwłaszcza przy współdziałaniu podczas prowadzenia operacji wspólnych, wymaga bowiem zbierania informacji z czterech wymiarów – nawodnego, podwodnego, powietrznego i naziemnego – w celu dowodzenia wszystkimi rodzajami sił morskich (okrętami nawodnymi i podwodnymi, lotnictwem morskimi i piechotą morską) oraz komponentami sił połączonych⁴². Według poglądów niemieckich najbardziej racjonalnym kierunkiem uzyskania interoperacyjności i kompatybilności w tym zakresie są nie tylko zmiany sprzętowe, ale i proceduralne, przy jednocześnie intensywnym testowaniu oraz ćwiczeniu rozwiązań, tak aby uzyskać jak najszersze spektrum scenariuszy działania. Jedną z form jest wprowadzenie standardowego oprogramowania (SASPF – Standard Software), co umożliwiłoby obniżenie nakładów w porównaniu z jednoczesną wymianą sprzętu technicznego⁴³.

Ciekawe są niemieckie poglądy na sieciocentryczność w walce zbrojnej (NCW – Network Centric Warfare). Dosłowne tłumaczenie tego pojęcia brzmi „sieciowe dowodzenie operacyjne” (niem. *Vernetzter Operationsführung*) i wydaje się, że dosłownie oddaje niemieckie koncepcje oraz możliwości w tej dziedzinie. Definiowane jest jako połączenie wszystkich sensorów, efektorów i systemów wsparcia dowodzenia (dowódców) wszystkich szczebli w jeden system działania⁴⁴. Ma to służyć najbardziej ekonomicznemu wykorzystaniu posiadanych sił i środków, przy jednoczesnym skróceniu procesu podejmowania decyzji.

⁴⁰ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 52.

⁴¹ W Niemczech funkcjonują równolegle dwa pojęcia dotyczące dowodzenia: dowodzenie (niem. *Führung*) odnosi się do procesu podejmowania decyzji, a wspomaganie dowodzenia (niem. *Führungunterstützung*) obejmuje środki techniczne, np. systemy dowodzenia, zbierania informacji i wskazania celu (spoza sił morskich) oraz poszczególne dowództwa. Por. L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 48 – 49.

⁴² J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 50.

⁴³ L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 50 – 52.

⁴⁴ Ta definicja wydaje się pochodną określenia systemów dowodzenia w siłach zbrojnych Niemiec. Według niej system dowodzenia to zbiór wszystkich podsystemów i elementów z zakresu dowodzenia i kierowania połączonych w jedną funkcjonalną całość. Por. E. Kliem, *Das Marineführungssystem*, „Soldat und Technik”, 1993, Nr 2, S. 108; F. Krosik, *Das Marineführungssystem*, „Soldat und Technik”, 1997, Nr 9, S. 538 – 539.

Tabela 1. Dane taktyczno-techniczne wybranych typów współczesnych okrętów sił morskich Niemiec

Typ	Liczba	Klasa	Wyporność [tony]	Wymiary [m]	Prędkość [węzły]	Zasięg/ przy prędkości [Min/węzły]	Eklotry	Uzbroje
122 „Bremen”	8	Fregata	3.680	130x14,5 x6,5	30	4500/18	2x4 KPR „w-w” Harpoon 1x8 KPR „w-p” Sea Sparrow 2x21 „w-p” RAM 1x06,2 mm OTO Melara 2x27 mm Rheinmetall 4 wt 324 mm 2 śmigłowiec Sea Lynx	
123 „Brandenburg”	4	Fregata	4.900	130x16,7 x4,4	29	4000/18	2x4 KPR „w-w” Exocet 1x8 KPR „w-p” Sea Sparrow 2x21 „w-p” RAM 1x06,2 mm OTO Melara 2x27 mm Müsser 4 wt 324 mm 2 śmigłowiec Sea Lynx	
124 „Stobisen”	1+2	Fregata	5.600	132,2x17,4 x4,4	29	4000/18	2x4 KPR „w-w” Harpoon 1x KPR „w-p” Standard 2x21 „w-p” RAM 1x06,2 mm OTO Melara 2x27 mm Müsser 6 wt 324 mm 2 śmigłowiec Sea Lynx hub NH 90	
130	0+5	Korweta	1.662	88,3x13,2 x4,8	26	2500/15	2x4 KPR „w-w” RBS 15 8 KPR „w-w” Polyphem 2x21 „w-p” RAM 1x06,2 mm OTO Melara 2x27 mm Müsser 1 śmigłowiec Sea Lynx hub NH 90	
206A	11	Okręt podwodny	450/498	48,6x4,6 x4,5	10/17	4500/5	8 wt 533 mm	

212	1+3	Okręt podwodny	1.450/1.830	55,9x7,0 x6,0	12/20	8000/8	6 wt 533 mm	
143A "Gepard"	10	Kuter rakietowy	391	57,6x7,8 x2,6	40	2600/16	2x4 KPR „w-w” Exocet 1x21 „wp” RAM 1x06,2 mm OTO Melara 2x12,7 mm	
332 „Frankenthal”	12	Niszczyciel min	650	54,5x9,2 x2,6	18	-	1 x 40 mm Bofors lub 1x27mm Mauseer	
702 „Berlin”	2	Okręt zapotrzebniowy	20.240	160,8x24,0 x7,4	20	-	2x21 „wp” RAM 4x27 mm Mauseer 2 śmigłowce Sea King lub NH 90	Ladunek: 94 osoby, 9450 t paliwa, 450 t wody słodkiej, 280 t zopotrzenia, 160 t amunicji
404 „Elbe”	6	Tender	3.586	87,0x15,5 x4,1	15	2000/15	2x27 Mauseer	Ladunek: 450 t paliwa, 150 t wody słodkiej, 110 t zopotrzenia, 130 t amunicji
423 „Oste”	3	Okręt rozpoznawczy	3.200	83,5x14,6 x4,2	21	-	2x12,7 mm	

UWAGA:

W kolumnie drugiej podano liczbę okrętów w służbie + w budowie
Dla okrętów podwodnych w kolumnie czwartej podano wyporność nawodną / podwodną,
w kolumnie szóstej prędkość nawodną / podwodną, a w kolumnie siódmej zasięg na powierzchni.

Źródło: „Janes Fighting Ships”, 2004, No 5, Survey.

W Niemczech uważa się, że w zakresie NCW priorytetem jest⁴⁵:

- zapewnienie współdziałania (ang. *Jointness*);
- natychmiastowe uzyskanie najaktualniejszego zobrazowania sytuacji przez wszystkich uczestników działań (ang. *Shared Awareness*);
- krótki proces decyzyjny;
- wysokie tempo prowadzenia działań;
- koncentracja na celu działania (ang. *Effects Based Operations*);
- szybka identyfikacja własnych elementów w celu uniknięcia pomyłek (ang. *Friendly Fire*).

Wbrew pozorom, efektywności procesu dowodzenia nie zamierza się podnosić poprzez wymianę sprzętową (z wyjątkiem systemów transmisji informacji LINK 11 i 16, a w przyszłości także LINK 22), a dostosowanie już istniejących urządzeń oraz przede wszystkim ćwiczenia doświadczalne i stałe intensywne szkolenie⁴⁶.

Działanie zespołów okrętów w rejonach oddalonych wymaga zapewnienia odpowiedniej bazy logistycznej. Przewiduje się wykorzystanie okrętów zaopatrzeniowych. Obecnie siły morskie Niemiec dysponują dwoma typami takich okrętów. Do zaopatrzenia logistycznego grup zadaniowych przeznaczony jest okręt typu 702, określane jako zaopatrzeniowiec grup zadaniowych (EGV – Einsatzgruppenversorger). Oprócz tego okręty te są nosicielami tzw. morskiego centrum ratunkowego MERZ (Marine-Einsatz-Rettungs-Centrum), czyli szpitala polowego. Centrum to ma zaspokoić bieżące potrzeby zespołu okrętów i zapewnić obsługę medyczną (w zakresie podstawowym i klinicznym) dla sił połączonych w rejonie działań oraz ludności cywilnej w czasie prowadzenia operacji humanitarnych. Nieco mniejszym okrętem zaopatrzeniowym jest typ 404 (w literaturze niemieckiej określane jako *tender*), przeznaczony przede wszystkim do obsługi małych okrętów⁴⁷.

ILOŚĆ CZY JAKOŚĆ?

W zakresie potencjału sił morskich często podnoszoną kwestią jest granica pomiędzy ich jakością i liczebnością. Należy stwierdzić, że konstrukcje okrętów budowanych w Niemczech w ostatnich latach są majstersztykiem konstruktorskim z wykorzystaniem najnowszych, czasem wręcz nowatorskich rozwiązań technolo-

⁴⁵ L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 50.

⁴⁶ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 52; L. Feldt, *Führung von Streitkräften...*, S. 49 – 50

⁴⁷ J. Mannhardt, *Der Maritime Beitrag...*, S. 50.

gicznych. Doskonałym przykładem jest okręt podwodny typu 212 o napędzie niezależnym od powietrza. W grupie okrętów nawodnych ultranowoczesnymi (i oczywiście ultradrogimi) są fregata typu 124 i korweta typu 130.

Z powodów budżetowych projekt następnej fregaty, oznaczonej jako typ 125, będzie tworzony w oparciu o zasadę maksymalnego obniżania kosztów jej budowy, uzbrojenia i wyposażenia. Stąd też określana jest ona jako fregata niskonakładowa LCF (Low Cost Frigate).

Najnowsze niemieckie okręty przeznaczone są przede wszystkim do działania poza obszarem wód terytorialnych i wyłączną strefą ekonomiczną Niemiec, co potwierdza tezę o zmianie kierunku polityki tego państwa.

W różnych źródłach oficjalnych trwa intensywna dyskusja, czy potencjał sił morskich Niemiec jest w stanie wypełnić zadania stawiane im przez sferę polityczną. Obecna sytuacja powoduje, że okręty coraz dłużej pozostają poza bazami i wydaje się, iż osiągnięto punkt graniczny, poza którym wydłużenie tego czasu odbije się znacząco na jakości wykonywanych zadań. Dotąd rozwiązywano to w dwojaki sposób – poprzez wymianę okrętów w zespołach lub tylko ich załóg, teraz uważa się, że tendencja do ograniczania liczby okrętów i personelu spowodowała, iż siły morskie Niemiec znajdują się na granicy swoich możliwości w aspekcie liczby zadań. Podkreśla się jednocześnie, że praktycznie jedynym rozwiązaniem jest prowadzenie działań tylko we współdziałaniu z innymi państwami.

WNIOSKI

Rozważania zawarte w niniejszym artykule pozwalają sformułować następujące wnioski:

- rozwój sił morskich Niemiec jest całkowicie powiązany z celami politycznymi państwa, a wewnątrz sił zbrojnych z pozostałymi ich rodzajami;
- siły morskie Niemiec stanowią istotny element polityki tego państwa dzięki prezentacji bandery, zaangażowaniu i działalności w miejscach o szczególnym znaczeniu dla polityki światowej, a więc bardzo transparentnych medialnie;
- działania sił zbrojnych Niemiec nie są rozpatrywane osobno dla poszczególnych ich rodzajów, ale całościowo, dla narodowego komponentu niemieckiego (tu w znaczeniu projekcji siły z morza na ląd, a więc i wsparcia działań na lądzie);
- wobec zmniejszania nakładów na obronę, szuka się intensywnie sposobów na utrzymanie, na wystarczającym poziomie, potencjału do wykonywania postawionych zadań (problem jakość – liczebność), co przejawia się w dążeniu do

prowadzenia działań we współdziałaniu z innymi państwami, na różnym poziomie, w wybranych zakresach i beznakładowej formie, jaką jest doskonalenie organizacji i procedur;

- wyraźna jest transformacja sił morskich z eskortowych (*Escort Navy*) na ekspedycyjne (*Expeditionary Navy*);
- siły morskie podzielone są na dwie części, z których jedna stanowi element sił natychmiastowego reagowania, a druga długotrwałego oddziaływania w rejonie działań.

Dużą wagę przykładą się do zapobiegania i zwalczania zagrożeń asymetrycznych (szczególnie terroryzmu), gdyż przewiduje się, że wystąpi on przede wszystkim w rejonach litoralnych. Zagadnienie to obejmuje wody terytorialne, EEZ i rejony oddalone.

ABSTRACT

The paper presents new concepts of organization, employment and equipment of German Naval Forces, which result from present and future missions of the naval forces. The author also analyzes the new direction and concept of German Navy transformation, which is a result of political, economic and military situation. All analyses are focused on maritime and coastal area.

Recenzent kmdr por. dr hab. Krzysztof Kubiak